

Kraków 1998

Originalveröffentlichung in: *Archeologia Śródziemnomorska w Uniwersytecie Jagiellońskim 1897-1997. Materiały Sympozjum Naukowego Kraków 21-23 Października 1997, Kraków 1998, S. 55-62*

Janusz A. Ostrowski
Uniwersytet Jagielloński

Stanisław Jan Gąsiorowski (1897-1962)* Badacz sztuki starożytnej i muzeolog

Stanisław Jan Gąsiorowski, syn Stanisława, inżyniera z zawodu i Kazimierzy z Jastrzębskich, urodził się w Warszawie 26 czerwca 1897 r., a więc w roku utworzenia Katedry Archeologii Klasycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Do 1915 r. uczęszczał do Gimnazjum Konopczyńskiego w Warszawie, gdzie uzyskał maturę, a następnie rozpoczął na Uniwersytecie Jagiellońskim studia (1915 - 1920) z zakresu archeologii klasycznej i historii sztuki u Piotra Bieńkowskiego i Juliana Pagaczewskiego. Słuchał jednocześnie wykładów z zakresu filozofii, orientalistyki i lingwistyki porównawczej. W 1920 r. wziął udział w wojnie bolszewickiej.

W 1922 r. objął stanowisko asystenta w Katedrze Archeologii Klasycznej UJ. W 1924 r., po rocznym pobycie w Wiedniu, w czasie którego uczęszczał na zajęcia prowadzone przez Józefa Strzygowskiego i Maksą Dvořaka, doktoryzował się na Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie pracy *O kompozycji w malarstwie późnorzymskim*. W 1927 r., po przedstawieniu rozprawy habilitacyjnej, opublikowanej w następnym roku, *Malarstwo minjaturowe grecko-rzymskie i jego tradycje w średniowieczu* (Kraków 1928) uzyskał *veniam legendi*. W 1929 r. został zastępcą profesora, a w 1930 r., już jako profesor nadzwyczajny (zwyczajnym został w 1937 r.), objął kierownictwo Katedry Archeologii Klasycznej, które to stanowisko piastował (z przerwą w okresie II wojny światowej) do 1953 r., kiedy to usunięto go z Uniwersytetu. W latach 1945-1950 był także opiekunem Katedry Archeologii Przedhistorycznej UJ.

Na Uniwersytecie prowadził wykłady z archeologii klasycznej oraz historii sztuki starożytnej. Uczniami jego byli m.in. Jerzy Pilecki i Irena Szeligowska, późniejsi pracowni-

* W niniejszym biogramie uwzględniono jedynie najważniejsze publikacje Prof. Gąsiorowskiego. Pełną bibliografię zamieściła Janina Czarniecka w nekrologu Prof. Gąsiorowskiego umieszczonym w czasopiśmie *Archeologia*, XIV, 1963, ss.245-254. Przy pisaniu biogramu wykorzystano materiały archiwalne Muzeum Czartoryskich oraz informacje zamieszczone przez bliskiego współpracownika Prof. Gąsiorowskiego dra Marka Rostworowskiego, długoletniego kierownika Muzeum Czartoryskich (zmarłego w 1996 r.), w jego książce *Gry o Damę* (Kraków 1994), jak również w jego artykule *Stanisław Jan Gąsiorowski* opublikowanym w regionalnym krakowskim piśmie „Salwator i Świat”, 24, Zima 1995, ss.9-15.

cy Zakładu Archeologii Śródziemnomorskiej. Wykłady te, jakkolwiek być może trudne w odbiorze, gdyż Profesor operował bardzo skondensowaną formą przekazu, cieszyły się wielkim zainteresowaniem słuchaczy, którzy zawsze mogli liczyć na jego pomoc w rozwiązywaniu skomplikowanych problemów naukowych, czy to w formie osobistych wyjaśnień, czy wskazania odpowiedniej literatury.

Od 1936 r. był członkiem Deutsches Archäologisches Institut, a od 1938 r. członkiem ateńskiego Towarzystwa Archeologicznego (Αρχαιολογική Εταιρεία). Po wojnie został członkiem Towarzystwa Numizmatycznego (Societatea Numismatică Română) w Bukareszcie (1945) i Société d' Etudes Paléoméditerranéennes w Paryżu. Był także reprezentantem Polski w UNESCO - ICOM.

W 1945 r. został członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności, a w 1946 r. jej członkiem rzeczywistym.

W latach 1946-1962 pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Związku Muzeów w Polsce. Od 1947 r. był prezesem Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego, a od 1950 r. członkiem Zarządu Towarzystwa Archeologicznego we Wrocławiu, oraz członkiem Komisji Weryfikacyjnej i Rewizyjnej Stowarzyszenia Historyków Sztuki. W latach 1956 - 1958 był członkiem Rady Naukowej Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk, a od 1957 r. członkiem Komisji Orientalistycznej Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Od 1931 r. był członkiem komitetu redakcyjnego Wiadomości Numizmatyczno-Archeologicznych w Krakowie, a od 1938 r. wydawanego we Lwowie czasopisma „Dawna Sztuka”.

Odbył kilka podróży zagranicznych: w latach 1924-25 do Francji, Anglii, Włoch, Egiptu, Palestyny i Turcji; w latach 1931 i 1934 znowu do Włoch, w 1929 r. i 1938 r. do Grecji (w czasie tego ostatniego wyjazdu był reprezentantem Uniwersytetu Jagiellońskiego na obchodach stulecia uniwersytetu ateńskiego), a w 1948 r. do Francji.

W listopadzie 1939 r. został aresztowany przez Gestapo. Więziony był w Krakowie, Wrocławiu i Sachsenhausen. W lutym 1940 r. zwolniono go wraz z kilkoma innymi starszymi profesorami.

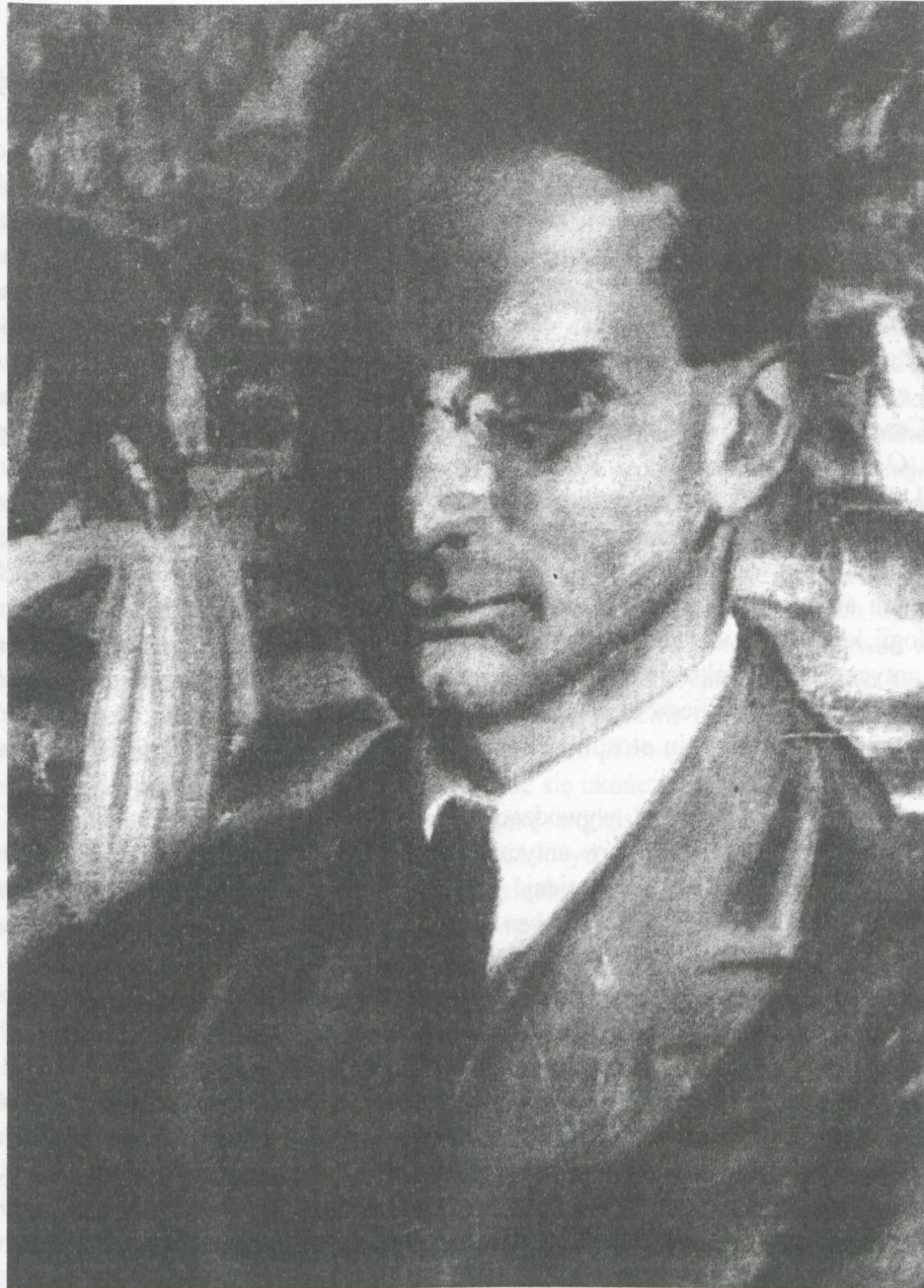
Od 1942 r., po śmierci docenta Uniwersytetu Jagiellońskiego Stefana Komornickiego, pełniącego dotąd funkcję konserwatora Muzeum Książąt Czartoryskich (został zastrzelony 17 kwietnia 1942 r. przez bandytów, którym bronił wstępu do własnego domu) i w czasie nieobecności dyrektora Muzeum, gen. Mariana Kukiela (przebywającego na emigracji w Londynie), piastował stanowisko dyrektora Muzeum Czartoryskich.

Po usunięciu go z Uniwersytetu w 1953 r. pracował w Instytucie Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk, był profesorem w Zakładzie Archeologii Antycznej, a później Śródziemnomorskiej PAN i kierownikiem Pracowni Archeologii Azji Przedniej (1955 - 1962).

Stanisław Jan Gąsiorowski zmarł w Krakowie 13 września 1962 r.

Jego żoną była Maria Jarosławiecka - Gąsiorowska, ceniony naukowiec, specjalizująca się w średniowiecznym książkowym malarstwie miniaturowym, co poniekąd było związane z problematyką bliską Profesorowi, wyrażoną m.in. w jego rozprawie habilitacyjnej.

Zainteresowania badawcze prof. Gąsiorowskiego szły trzema torami. Pierwszy to ściśle problemy sztuki antycznej. Wielkim osiągnięciem prof. Gąsiorowskiego, jest pierwsze polskie syntetyczne opracowanie historii sztuki starożytnej, od Egiptu i starożytnego Bliskiego Wschodu poczynając, po sztukę wczesnochrześcijańską, (*Sztuka sta-*

Stanisław Jan Gąsiorowski 1897-1962. Malował Tadeusz Dobrowolski
(olej, płótno, własność prywatna)

rożytna, Lwów 1934), które jako podręcznik akademicki służyło studentom przez długie lata. Inne prace to m.in. *Motyw wazy w ornamentyce starożytnej* (1929), *Das Motiv des Lebensbaumes und die s.g. Kandelabermotive in der antiken Ornamentik. Eine typologische Studie* (1930), *A Fragment of Greek Illustrated Papyrus from Antinoe* (1931).

Wspomniana powyżej rozprawa habilitacyjna (z obszernym streszczeniem angielskim) będąca jedną z pierwszych prób wykazania związków między miniaturstwem an-

tycznym a średniowiecznym, do dzisiejszego dnia cytowana jest przez badaczy zajmujących się tym problemem.

Drugi to teoretyczne podstawy badań kultury materialnej krajów śródziemnomorskich, relacje między sztuką i kulturą materialną, klasyfikacja ergologiczna. Przykładowo można tu wymienić takie prace, jak *Metoda typologiczna w badaniach nad sztuką* (1932), *Le problème de la classification ergologique et la relation de l'art à la culture matérielle* (1936), *Kultura materialna a sztuka wobec systematyki starożytnej kultury materialnej* (1937), *Analyse et classification des faits dans l'investigation archéologique* (1939), *Sur les débuts de la métallurgie du cuivre et du bronze en Egypte et en Asie* (1939), *Podstawy i rezultaty studium rzymskiej kultury materialnej doby Cesarstwa* (1948), *Studium historii kultury materialnej starożytnego Egiptu* (1951), *O kulturze materialnej Grecji starożytnej* (1960).

„S.J. Gąsiorowski, historyk sztuki i kultury materialnej, badając zagadnienie związków między elementami „użytkowymi” i „estetycznymi” we wszelkich dziełach rąk ludzkich (artefaktach) świata starożytnego, pierwszy pokazał we właściwym kontekście historycznym autonomiczność badań ergologicznych i wprowadził - że tak powiem - do archeologii klasycznej w latach trzydziestych badania nad historią kultury materialnej świata antycznego. W zakresie badań nad starożytną kulturą materialną główne zainteresowania S.J. Gąsiorowskiego skupiały się na uściśleniu pojęć, ustalaniu serii faktów ergologicznych i rozważaniu stosunku kultury materialnej do twórczości artystycznej” (K. Majewski).

Wreszcie trzeci nurt badań, wywodzący się ze szkoły Prof. P. Bieńkowskiego, to opracowanie i publikacja zabytków antycznych w zbiorach polskich oraz importów w Polsce znalezionych. Tu warto wymienić przykładowo takie rozprawy jak: *Spätantike und altchristliche Textilien in polnischen Sammlungen* (1926), *Późnohellenistyczne i wczesnochrześcijańskie tkaniny egipskie w zbiorach polskich* (1928), *Un trésor de l'époque de la migration des peuples découvert en Volhynie* (1929), *Malarstwo starożytne w zbiorach Czartoryskich w Krakowie. Wybór zabytków* (1952). W późniejszych latach zajmował się także zabytkami z innych epok w polskich muzeach, m.in. XVIII-wiecznymi rysunkami w Muzeum Czartoryskich (*Rysunki młodzieńcze Stanisława Augusta Poniatowskiego w rękopisie nr 911 biblioteki Muzeum ks.ks. Czartoryskich w Krakowie*) [wspólnie z M. Wierzbickim] (1948), czy zabytkami Islamu w tym samym Muzeum - m.in. namiotem wschodnim (*La tente orientale du Musée Czartoryski a Cracovie*) (1960), co wiązało się z jego przygotowywaną, lecz nieopublikowaną rozprawą *Geneza namiotu. Namiot w Palestynie i Syrii*).

Oczywiście nie wyczerpuje to zainteresowań badawczych Prof. Gąsiorowskiego. Jego dorobek drukowany obejmuje ponad 80 pozycji, a kilka dużych prac pozostało w maszynopisie. Pisał on liczne recenzje, hasła encyklopedyczne, artykuły popularyzatorskie, biogramy polskich uczonych (Piotr Bieńkowski, Mieczysława Sabina Ruxer), a także zajmował się historią dyscypliny i jej potrzebami (*O potrzebach nauki polskiej w zakresie archeologii klasycznej*, 1929). Opublikowana w Krakowie w 1948 r. niewielka (48 s.) książeczka *Badania polskie nad sztuką starożytną. Relacje podróżników – kolekcjonerstwo - badania naukowe*, przez długie lata stanowiła swoiste kompendium do którego sięgał każdy, interesujący się dziejami polskiego starożytnictwa.

Wiele jego prac pozostało w maszynopisie, m.in. *Materiały do historii kultury materialnej Azji Zachodniej w starożytności* (300 ss. Archiwum IHKM PAN), będące wyni-

kiem jego zaangażowania w prace nowatorskiej placówki jaką była Pracownia Archeologii Azji Przedniej Polskiej Akademii Nauk.

W 1969 r. Instytut Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk wydał jego *Pisma wybrane* (red. K. Majewski), w których zebrano 10 jego rozpraw, w tym dwie dotychczas nie publikowane (*Teoria badania archeologicznego* i *Poglądy na stosunek natury do sztuki i kultury materialnej. Możliwości badawcze*). Obydwie pisane były w latach 1936 - 1943 i stanowią część obszernego studium *Teoria archeologii*. Prof. Kazimierz Majewski, we wstępie do tego tomu, tak scharakteryzował działalność Gąsiorowskiego: „Osiągnięcia badawcze Gąsiorowskiego w zakresie teorii i historii kultury materialnej antycznej są między innymi dlatego tak cenne, że posiadał On bardzo rozległą i gruntowną wiedzę i szerokie horyzonty badawcze. Na rozwój kultury materialnej umiał patrzeć oczyma historyka i socjologa, i także historyka sztuki starożytnej.... Był pionierem ergologii, dał rzetelne podstawy teoretyczne dla badań nad historią starożytnej kultury materialnej; mając szczególne dyspozycje do ujęć syntetycznych, zostawił w swoim opublikowanym dorobku pisarskim wiele studiów i rozpraw, autoreferatów i komunikatów naukowych, które składają się z tez i zwięźle naszkicowanych dyspozycji szeroko pomyślanych prac monograficznych. Nie zdołał tych prac przygotować w całości. Miał wprawdzie zebraną rozległą podstawę dokumentacyjną i bogactwo koncepcji szczegółowych, ale niezwykła rzetelność badawcza i dążenie do oszczędnego w słowie, bardzo treściwego formułowania swoich sądów oraz przemyślanego układu całości powodowały, że prace te ciągle nie mogły doczekać się ukończenia.”

Przetłumaczył także na język polski książkę angielskiego teologa i filozofa Johna Henry Newmana *Apologia pro vita sua* (1864; wyd. polskie 1948), a także w latach 1941 - 1943 napisał dwie, nieopublikowane książki *O jednej drodze poznania i o wielu naukach* oraz *Świat moich myśli* (informacja wg M. Rostworowskiego).

Wspomniano wyżej, że w 1942 r. powierzono mu funkcję dyrektora Muzeum Książąt Czartoryskich. Zaangażowany został za wiedzą i zgodą działającego w podziemiu Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Rządu Polskiego w Londynie, przez Marię Ludwikę z Krasińskich Czartoryską, matkę Augustyna, właściciela Muzeum, któremu wraz z żoną Marią Dolores de Borbon d'Orleans, udało się przedostać do Hiszpanii. Księżna Maria Ludwika doskonale знаła osobiste walory i autorytet Prof. Gąsiorowskiego i nie wahała się powierzyć mu kierownictwa Muzeum w tak trudnym okresie. Możliwe także, że liczyła na jego status członka Niemieckiego Instytutu Archeologicznego (którym nadal był pomimo trwania wojny) i sądziła, że pomoże mu to w chronieniu zbiorów, już mocno wtedy przerzedzonych wskutek „wypożyczeń” dokonanych przez Niemców, a skrupulatnie odnotowywanych w dokumentach muzealnych. Między innymi przy angażowaniu go, zobowiązany został do starań o odzyskanie trzech najcenniejszych obrazów ze zbiorów Czartoryskich: Leonarda da Vinci „Dama z gronostajem”, Rafaela „Portret młodzieńca” i Rembrandta „Pejzaż z miłosiernym Samarytaninem”. Obrazy te zostały „przejęte w celu zabezpieczenia” przez Niemców 12 września 1940 r.

W styczniu 1945 r. uzyskał tajną informację o wywiezieniu obrazów z Krakowa. Wiadomość tę natychmiast przekazano do Londynu, co znacznie ułatwiło późniejsze odzyskanie dwóch z pośród nich (obraz Rafaela nadal jest zaginiony). Dzięki tej wiadomości Karol Estreicher, ówczesny przedstawiciel Polski w alianckiej komisji do spraw rewindykacji dzieł sztuki mógł je odnaleźć w willi byłego Generalnego Gubernatora Hansa Franka w Schliersee koło Nauhaus. W listopadzie 1945 r. uzyskano od amerykańskich

władz wojskowych zgodę na przekazanie obydwu obrazów polskiej misji wojskowej. a 31 kwietnia 1946 r. specjalny pociąg przywiózł do Krakowa obrazy oraz Ołtarz Wita Stwosza.

Gąsiorowski, pełniący nadal funkcję dyrektora Muzeum w trudnym okresie powojennym, nie był specjalnie zadowolony z powrotu obrazów do Polski, gdyż obawiał się, że mogą pojechać dalej na Wschód. Wiadomo, że wołał by pozostały one na Zachodzie w rękach rodziny Czartoryskich lub rządu londyńskiego.

Należąc do ludzi nie uznających legalności komunistycznego rządu warszawskiego, rychło, bo w 1951 r. został usunięty ze stanowiska. Pretekstem było przekazanie w 1949 r. kilku prywatnych depozytów rodziny Czartoryskich do Kurii Biskupiej w Krakowie, co zrobił na prośbę właścicieli, obawiających się ich utraty w wypadku upaństwowienia Muzeum.

W grudniu 1949 r. pełnomocnik Ministerstwa Kultury i Sztuki przejął Muzeum Książąt Czartoryskich „w zarząd i użytkowanie Państwa”, a po roku włączono je do krakowskiego Muzeum Narodowego. Gąsiorowski pozostał na stanowisku wicedyrektora naukowego tegoż Muzeum do września 1951 r.

Na początku 1953 r. pracownicy Urzędu Bezpieczeństwa wkroczyli do Kurii Biskupiej w Krakowie i przeprowadzili tam rewizję, a także aresztowali kilku księży. W czasie rewizji znaleziono tam depozyt rodziny Czartoryskich (drobna plastyka i biżuteria mezo-potamska, egipska, grecka i z okresu wędrówek ludów), złożony tam za pośrednictwem Gąsiorowskiego. Przez kilka dni był on przesłuchiwany na UB, a potem zeznawał w trakcie procesu krakowskiej Kurii. Należy pamiętać, że Prof. Gąsiorowski nie został oskarżony, ale jedynie powołany w charakterze świadka.

Wkrótce rozpoczęły się jego oskarżenia przez różne instytucje, a także represje. Wykluczono go ze Stowarzyszenia Historyków Sztuki i Towarzystwa Archeologicznego. Również i na Uniwersytecie Jagiellońskim podjęto przeciw Prof. Gąsiorowskiemu pewne kroki. 31 stycznia 1953 r. Oddział Kadr UJ skierował do ówczesnego Rektora - prof. dra Teodora Marchlewskiego pismo, w którym m.in. czytamy: „...Na procesie przeciwko księżom-szpiegom na terenie Kurii Biskupiej w Krakowie w czasie procesu, również przewód sądowy wykazał szkodliwy charakter pracy Prof. Gąsiorowskiego przeciwko narodowi polskiemu i Władzy Ludowej, przejmując od księżnej Marii Ludwiki Czartoryskiej w roku 1947, która wyjechała za granicę, bezcenne przedmioty wartości muzealnej, które otrzymał, a następnie przekazał w celu ukrycia w roku 1950 kardynałowi Sapieche [sic!...] Z całego postępowania widać było, że profesor Gąsiorowski brał czynny udział w ukrywaniu przedmiotów aby nie oddać ich na własność Narodu Polskiego, natomiast na każdym kroku z otwartą przyłbicą występował w obronie jaśnie panów książąt Czartoryskich. Prof. Gąsiorowski swoją postawą i postępowaniem skompromitował się jako obrońca zlikwidowanej już magnaterii w Polsce, przynosząc tym samym ujmę pracownikom naukowym Uniwersytetu Jagiellońskiego, którzy komentują jego postawę nie licującą z godnością pracownika nauki i profesora UJ”. (Archiwum UJ, S. II 619 -teczka personalna Stanisława Jana Gąsiorowskiego).

Wkrótce sprawa przeciw Prof. Gąsiorowskiemu potoczyła się bardzo szybko. Po zebraniu aktywu pracowników nauki UJ w dniu 14 marca, odbyło się w dniu 16 marca posiedzenie połączonych Rad Wydziałów: Historycznego, Filologicznego, Filozoficzno-Społecznego i Prawnego, w trakcie których część jego kolegów, profesorów Uniwersytetu oskarżała go o „czyny w wysokim stopniu obraźliwe dla pracowników nauki Uni-

wersytetu Jagiellońskiego” i „czyn stanowiący przestępstwo pospolite, który jest wyrazem wrogiej postawy do Ludowego Państwa”, „czyn...który jest naruszeniem zasady moralności socjalistycznej”. W wyniku tej zorganizowanej nagonki, pomimo sprzeciwu kilkunastu profesorów, został z dniem 19 marca 1953 r. decyzją ówczesnego Ministra Szkolnictwa Wyższego (pismo z dnia 18 marca), usunięty z Uniwersytetu Jagiellońskiego i zabroniono mu kontaktów ze studentami.

Specjalnie poświęcono tu więcej uwagi muzealnej działalności Prof. Gąsiorowskiego, gdyż właśnie ona stała się przyczyną wielkiej krzywdy jakiej doznał ten wybitny uczony, który do dzisiaj nie doczekał się rehabilitacji.

Stanisław Jan Gąsiorowski (1897-1962)

Student of Ancient Art and Museologist

Summary

Stanisław Jan Gąsiorowski, after studying classical archaeology and art history in the years 1915-1920 at the Jagiellonian University, under the direction of Piotr Bieńkowski and Julian Pagaczewski, took up a position in 1922 as an assistant in the Chair of Classical Archaeology at the Jagiellonian University. In 1925, he obtained his doctorate, on the basis of a dissertation entitled, „O kompozycji w malarstwie późnoantycznym [On Composition in the Painting of Late Antiquity]”; in 1928, he received his habilitation upon the publication of his work *Malarstwo miniaturowe grecko-rzymskie i jego tradycje w średniowieczu [Greco-Roman Miniature Painting and its Tradition in the Middle Ages]* (Cracow 1927), and began lecturing. In 1930, he was named *professor extraordinarius*, and in 1937, *ordinarius*. He remained in this position until 1953. In the years 1925-1939 and 1945-1953, he gave lectures on classical archaeology and the history of ancient culture. Among his students were Jerzy Pilecki and Irena Szeligowska.

In November of 1939, along with other professors of the Jagiellonian University, he was arrested by the Nazis and imprisoned in the Sachsenhausen concentration camp. In 1940 he was released. In 1942, the ducal Czartoryski family entrusted him with the position of Director of the Czartoryski Museum. He stayed at his post there during the hard times of the Occupation and the no less hard times of the post-war period. Since he belonged to those who did not recognize the legality of the Warsaw government, and remained loyal to the London government, he became politically inconvenient for the authorities of the times. In 1949, by virtue of a decree handed down by the Ministry of Culture and Art, the private Czartoryski Museum passed under the “use and management of the State,” and in 1950 was incorporated into the National Museum in Cracow; in 1951, Prof. Gąsiorowski was dismissed, under the pretext that he was in the service of “aristocratic and bourgeois enemies of the Polish people.” Shortly thereafter the authorities also caused him to be removed from the University (1953). Deprived of the opportunity to hold lectures and be in contact with students, he shifted his work to the Polish Academy of Sciences, and remained there until his death.

His research interests followed along three general lines. The first of these was ancient art in the strict sense. One of Prof. Gąsiorowski's great achievements was to write Poland's first synthetic history of ancient art, from Egypt and the ancient Near East to early Christian art (*Sztuka starożytna [Ancient Art]*, Lvov 1934), which for many years served students as an academic textbook. Other works in this area include *Motyw wazy w ornamentyce starożytnej [The Vase Motif in Ancient Ornamentation]* (1929), *Das Motiv des Lebenbaumes und die s.g.*

Kandelabermotive in der antiken Ornamentik. Eine typologische Studie (1930), "A Fragment of a Greek Illustrated Papyrus from Antinoë (JEA 1931).

The second area involved the theoretical foundations for the study of the material culture of the Mediterranean countries, the relationships between art and material culture, and ergological classification (*Analyse et classification des faits dans l'investigation archéologique*, 1939; *Le problème de la classification ergologique et la relation de l'art à la culture matérielle*, 1936). Finally the third area, which had its origins in the school of Prof. P. Bieńkowski, was the development and publication of ancient artefacts in Polish collections and imports found in Poland. Here it would be worthwhile to mention, for the sake of example, such works as *Późnohellenistyczne i wczesnochrześcijańskie tkaniny egipskie w zbiorach polskich* [*Late Hellenistic and Early Christian Egyptian Textiles in Polish Collections*], 1928; *Un trésor de l'époque de la migration des peuples découvert en Volhynie* (1929); *Malarstwo starożytne w zbiorach Czartoryskich w Krakowie* [*Ancient Painting in the Czartoryski Collection in Cracow*] (1952). In later years he was also involved with artefacts from other epochs in Polish museums, including 18th century drawings in the Czartoryski Museum, and Islamic artefacts in the same museum, including the oriental tent (*La tente orientale du Musée Czartoryski à Cracovie*, 1960), which was associated with a manuscript he wrote but did not publish, *Geneza namiotu. Namiot w Palestynie i Syrii* [*The Genesis of the Tent: The Tent in Palestine and Syria*].